

Jak je to jinde ve světě

Univerzity na severoamerickém kontinentě

DUŠAN E. SOUDEK

Toto krátké sdělení se týká především univerzit kanadských, protože moje návštěvy Spojených států amerických byly vždy přechodné, krátkodobé. Přitom můj komentář, zejména pokud se týká administrativy, spočívá částečně na údajích mého syna Dušana Soudka MD jun., jemuž zde srdečně děkuji za jeho informace. – Začněme specifickými termíny.

Absolvent univerzity slove *alumnus*; ovšem mezi oběma těmito termíny je značný rozdíl emocionální. Alumnové se jednou ročně scházejí v mateřském městě (domově) své univerzity – a tento každoroční sjezd se nazývá *home coming*. Kanadská univerzita (*alma mater*) však také příležitostně svolává své absolventy („poutky“) k vyřešení aktuálních úkolů (*convocation*), např. k hromadné distribuci diplomů, jež jim udělila (*graduation*).

V čele evropské univerzity stojí její *rector*, což je funkce nejvýznamnějšího člena jejího vedení. (Stejně je tomu v latinské Americe.) Ve Velké Británii bylo pojmenování funkce *rector* nahrazeno termínem *counsellor*; tam jím však může být i volený reprezentant studentů ve vedení univerzity. [To by nás nemělo překvapit, víme-li, že i na historické Karlově univerzitě v Praze se její student mohl dočasně stávat jejím rektorem (viz Zikmund Winter). Stával se jím student, syn přítele a mecenáše – v dnešní terminologii sponzora – univerzity, který jí věnoval značný finanční obnos. Studentský rektor ovšem neměl žádnou pravomoc; byl jen figurou, která dočasně zdobila svého otce. Vlastní funkce rektora pak vykonával *prorektor*] V USA má jedinec reprezentující univerzitu titul

president, resp. někde *principal*. Jiná, funkčně odlišná osobnost vedení severoamerických univerzit je *chancellor* (kancelář), který např. rozdává diplomantům jejich diplomy (což u nás činí promotor).

Také v Severní Americe nese řada různých hodností univerzity se svými funkcemi také odpovídající tituly; zde však mezi univerzitami panuje značná variabilita a každý příchozí se musí orientovat v konkrétní situaci, do níž přichází na kterékoliv z nich. Dnešní studenti mají jak v Evropě, tak v Americe všeobecně více možností jak zasahovat do řízení univerzit, než měli dříve. V USA také řadu univerzit vedou kněží, např. jezuité.

Zmíněné *home coming* nemusí vést vždy ke slavnostnímu zakončení. Může přilákat k účasti na oslavě i neuniverzitní živly odkudkoliv; slavnost pak skončí pod vlivem alkoholu a drog vandalismem a jinými trestnými činy. S tím musí místní policie předem počítat a žádat o posily odjinud, což není zadarmo; a noviny mají o čem psát.

Univerzitní výzkum je i v USA a Kanadě financován buď státem podle každoročního ekonomického plánu, nebo si lze finanční dotace pro něj zajistit přímo od zainteresovaných institucí (např. od farmakologického průmyslu) či od četných dobročinných spolků, které zprostředkují dary od široké populace (zde je možno některé finanční dotace pro výzkum odečíst od zdanitelného základu daně z příjmu obyvatelstva). Fondy určené pro výzkum někdy svádějí ke zneužití značných sum.

A nyní předložme čtenářům malý vzorek organizace tří kanadských univerzit.

Queen's University (Kingston, Ontario) – Zde instituce zvaná *board of trustees* (44 členů) odpovídá za správu univerzity, za její finance a majetek. Dělí se na komise odpovídající za investice, důchody aj. Vedoucí osobností je *principal*. Dalšími funkcionáři univerzity jsou *chancellor*, *student rector*, *university council* (25 členů, 3 z nich voleni *alumni*) a konečně *senate* (72 členů, 3 z nich voleni *alumni*).

Dalhousie University (Halifax, Nova Scotia) – Zde jsou odpovídajícími orgány *board of governors* (25 členů, 3 z nich voleni studenty), *president* a *chancellor* (pečuje o ceremonie, ale i o nové programy), *senate*. – (Obě tyto univerzity vznikly v první polovině 19. století.)

McGill University (Montréal, Quebec) – Tato univerzita má v čele *board of governors*, *senate*, *principal* a *chancellor*.

Všechny univerzity v celém anglosaském světě (bez rozdílů světadílů) mají ovšem k dispozici možnost ve východní Evropě neznámou: dovolenou „*sabbatical*“ (termín pochází z bible, i Bůh sedmého dne odpočíval po stvoření světa); jde zde o přerušeni práce jednotlivce, ovšem na několik měsíců či rok. Motivem

může být napsání knihy nebo cestování a vědecko-výzkumné působení v zahraničí. Uděluje se, když žadatel vykazuje po několik let (často až 7 let) vysokou úroveň svého výzkumu nebo obecně úspěšné práce v jiném směru. Po celou tuto dobu mu přísluší plný nebo omezený plat. Není to možnost automatická; *sabbatical absence* povoluje nadřízený orgán univerzity.

Pokud pak jde o život univerzit v USA, alespoň dvě poznámky na závěr.

Při mé první návštěvě USA před lety mne zaujala v jednom velkém městě na severu na hlavní ulici zoologická část muzea, kde mezi exponáty chybělo tehdy již obvyklé schéma evolučního polidštění opice. Nedalo mi, abych nevyhledal kurátora vystavených sbírek. A ten mně ochotně vysvětlil, že evoluční přeměna opice v člověka je tabu, protože odporuje biblické tezi stvoření člověka Bohem. Dodnes pak existuje mnoho amerických učitelů – oponentů Darwinovy teze evoluce člověka!

A zcela na konec: nejstarší univerzita v USA, Harvard, kdysi nabídla funkci svého prezidenta Janu Amosi Komenskému – za jeho holandského exilu. Ten ji odmítl, protože stále doufal ve svůj návrat do vlasti.